

A zágábi 49. PIF plakátja

Ki fonja be a lovak sörényét.
 Rendező: Jevgenyij Viktorovics Permjakov,
 Tervező: Aszija Tajibajevna Kurmanalina;
 Alakaj Területi Bábszínház, Kazahsztán

Ki fonja be a lovak sörényét... Fotók: Ivan Špoljarec

Livija KrofĽin

A BESZÉD ÉS A MOZGÁS A KORTÁRS BÁBSZÍNHÁZBAN, AHOGY AZT A 49. PIF-EN LÁTHATTUK

NEMZETKÖZI BÁBSZÍNHÁZI FESZTIVÁL,
ZÁGRÁB, 2016. SZEPTEMBER 13–18.

A 49. PIF néhány nagyon jó példát mutatott a színpadi mozgás és mozgatás kapcsolatára, az elmondott szöveg, a zene és a hangok kezelésére a kortárs bábszínházban. Tizenhat társulat szerepelt tíz országból (Bulgária, Izrael, Kazahsztán, Mexikó, Oroszország, Spanyolország, Szlovákia, Szlovénia, Szerbia és a házigazda Horvátország) a hivatalos programban, és további társulatok a kísérő programban. Némelyik előadásban az animáció, a beszéd és a hang tökéletes harmóniáját láthattuk.

A bábfesztiválok kiválóan bemutatják a kortárs bábszínházi trendeket. Az előadások, amelyeket a 49. PIF-en (és még néhány más nemzetközi fesztiválon) láttam, elgondolkodtatott az ember és a báb, a színpadi mozgás és a mozgatás viszonyáról, valamint a szöveg és a beszéd használatáról a bábszínhádon. A 20. század közepétől egyre több gyermekdarab készült a bábszínházak számára. Nagy részük jól megírt bábjáték volt, de túl sok szöveggel. Az orosz előadás, *A kiséger, avagy tündérmese egy mezei egérről, aki hölgy szeretett volna lenni* a Szamarai Bábszínház előadásában, eszembe juttatta ezeket a régi jó időkben írt darabokat. Igazán jó volt, érdekes és használható díszlettel, szép bábokkal, kiváló mozgatással és hangkarakterekkel, de a mai közönség ízléséhez képest túl sok szöveggel és túl kevés vizuális meglepetéssel. Pedig még ez sem gátolta meg a zsűrit egy különdíj megítélésében, „az élet fontos kérdéseinek vidám színpadra vitele, humoros és tanulságos módon” elnevezéssel.

Az egyik meglepetés a kazahsztáni Alakaj Területi Bábszínház előadása, a *Ki fonja be a lovak sörényét*

(rendezte Jevgenyij Viktorovics Permjakov; tervezte Aszija Tajibajevna Kurmanalina). Annak ellenére, hogy olyan nyelven játszottak, amit a közönség nem értett, elég sok szöveg hangzott el, és úgy éreztük, jól jönne a fordítás. Mégsem volt igazán szükség rá. Minden látható és érzékelhető volt. Népies és rituális előadás, hagyományos kazah hangszerekkel. Egy történet a felnőtté válásról és az előttünk álló nehézségek leküzdéséről. Egy ló életét követjük, aki remegő lábú kicsikóként jön a világra (gyönyörű kis báb, a lábai négy egyszerű hengerből), felnő és megöregszik. A lovakat színészek és bábok jelentik meg, botra tűzött lófejekkel, mint amikor a gyerekek lovaglást játszanak egy bottal. A főhős minden érzelmét átérzezhettük: a félelmét, a bátorságát, a magányát és az örömet, amikor barátokra talál. Tökéletes harmóniát tapasztalhattunk az élő szereplők és a bábok, a beszéd és a mozgás, a zene és az ének kapcsolatában. Az egész társulat díjat kapott a mozgatásért. A *hét kis kecskegida* jól ismert történetét a spanyol Los Claveles Színház előadásában egyetlen színésznő (Paca García) meséli el, nagyon egyszerű, de gyönyörű, modern, enyhén stilizált pasztellszínű bábokkal, zenével, hangokkal és csupán néhány

Ki fonja be a lovak sörényét. Rendező: Jevgenyij Viktorovics Permjakov, Tervező: Aszija Tajibajevna Kurmanalina; Alakaj Területi Bábszínház, Kazahsztán

A hét kis kecskegida. Rendező: Aniceto Roca, Tervező: J. Ramón Sánchez; Los Claveles Színház, Spanyolország

Samsa család. Rendező: Katya Petrova, Tervező: Petya Karadzsova; Sfumato Társulat, Szófia

szóval. A színésznő mozgatta az összes bábot, mindegyiknek más-más hangot adva, és csupán a legszükségesebb szavakat használva, amit volt olyan kedves, és megtanult hovátul. A hagyományos történeten nem változtattak, de a gyerek- (és felnőtt) közönség úgy követhette az eseményeket, mintha a legfrissebb híreket olvasnánk. Az előadást Aniceto Roca rendezte, és J. Ramón Sánchez tervezte.

Az izraeli Key Színház Tel Aviból az adakozó fa jól ismert történetét mondja el szavak nélkül. Az *Amikor még minden zöld volt* című előadás tervezői, rendezői és előadói Dikla Katzand és Avi Zlicha. Zenével és bábokkal játsszák el az önzetlen fa történetét, aki mindenét odaadja egy kislfiúnak. A gyerekből később sikeres üzletember, majd öregember lesz. A fa neki adta az almáit, az árnyékát, az ágait... míg végül nem maradt semmije. A mohóságáról és a nagylelkűségről, a természet zöldje és a város hideg, szürke betonja közötti különbségről szóló megható történet elnyerte a Székely Tibor-díjat¹ a leghumánusabb üzenetű előadásért. Érdemes megjegyezni, hogy a díszlet és a bábok újrahasonosított könyvekből készültek.

Mária Danadová a besztercebányai Odivo társulatából díjat kapott a bábszínészi játékáért. A *Szerelmem P és Szenvedély B* című előadás (írta Marek Turošík, rendezte Monika Kováčová) Federico García Lorca *Don Perlimplín és Belisa szerelme a kertben* című darabja alapján készült, egy idősebb agglegényről szól, aki feleségül vesz egy nála sokkal fiatalabb lányt. A lány megcsalja. A bábok nagyon érdekesek voltak, gyönyörűek és sajátos módon mozgathatók. Az előadás képes volt megteremteni azt a sajátos lorcai atmoszférát, mely egyesíti a tragédiát és a komédiát (színpadterv és bábok: Mikoláš Zika). Kár, hogy a bábok atmoszféráját nem sikerült jobban kihasználni. A társulat új, 2013-ban alakult egy művészeti iskola végzőseiből, ez volt az első közös munkájuk, tehát jogosan remélhetjük, hogy majd érettebb

előadásokat hoznak létre. Túl sok volt az élő játék és a beszéd a bábok rovására.

A *Don Perlimplín* mellett még három felnőttek számára készült darab volt látható, és mindegyik megmutatta a bábszínházban rejlő nagy lehetőségeket. A *Szörnyszülöttek* a szlovén Maribori Bábszínház előadásában báb-musical, melyet Rok Vilčnik írt a Tod Browning által rendezett azonos című film motívumait felhasználva². Rendezte Bojan Labović, tervezte Tereza Venclová. A cirkusz világában csodás artista virtuózok és ijesztő szörnyszülöttek élnek egymás mellett. Hans, a törpe beleszeret a gyönyörű Kleopátrába, a légtornászba, és szakít hűségese menyasszonyával, a szintén törpe Fridával. Hans és Kleopátra esküvőjén Hans nyomorék kollégái rájönnek a Kleopátra vonzalmá mögött meghúzódó valódi indokra. A lány szövetezik a cirkusz erőművészeivel, Herkussal, hogy megölik Hansot és így megöröklik a vagyonát. Elhatározzák, hogy bosszút állnak, ugyanis „aki megsérti valamelyikünket, mindannyiunkat megsért”. A gonosztevők, Kleopátra és Herkules megbűnhődnek, de olyan kegyetlen és megdöbbentő módon, ami rossz szájját hagy a közönségben. Valódi borzalma az előadásnak a bábok választásában rejlik: Kleopátrát és Herkulest élő színészek játsszák, a szörnyszülöttek pedig bábok. A bábok tulajdonképpen játékbabák, némelyikük felzsinórozva, mint a marionettek. Amikor a melegséget, kedvességet képviselő, vigaszt és örömet nyújtó babák először az elnyomottak szerepét játsszák, majd bosszúszomjas alakokká válnak, az valóban elborzasztó. Hans báb-szerepének eljátszásáért Metka Jurc díjat kapott.

A *gyászoló család* (az újvidéki Ifjúsági Színház előadásában; Nušić³ színdarabja alapján, (átdolgozta és rendezte Emilija Mrdaković, báb- és díszlettervező Milica Grbić-Komazec) a színlelés és a valóság kontrasztját mutatja be emberek és bábok segítségével.

1 Székely Tibor (Tibor Sekelj, 1912–1988) író, felfedező, világotutazó, eszperantista múzeumigazgató. 1972 óta Szabadkán élt.

2 Freaks. 1932-ben készült amerikai horrorfilm. A Drakula rendezőjének híres-hírhedt alkotása. A cirkuszban játszódó történet szerepeit testi fogyatékosok játszották.

3 Branislav Nušić (1864–1938) a szerb irodalom kiemelkedő alakja. *Ožalošćena porodica* (A gyászoló család) című vígjátékát 1934-ben írta.

Az ellopott Nap. Rendező: Tamara Kučinović, Tervező: Alena Pavlovics; Városi Bábszínház, Split

Ahogy az elhunyt családja várakozik a végrendelet felolvasására, civilizált viselkedésük hirtelen hamisnak bizonyul, amikor a színészek nagy groteszk bábokat vesznek elő a jelmezeikből és megmutatják valódi, kapzsi természetüket a családtagoknak.

„Amikor egy reggel Gregor Samsa nyugtalan álmából felébredt, szörnyű féreggé változva találta magát ágyában” – ez az első mondata Franz Kafka híres *Átváltozásának*. Olyan téma, amely bábért kiált. És a szófiai Sfumato társulat tudja, hogyan nyúljon a témához. A *Samsa családot* Katya Petrova írta és rendezte (az *Átváltozás* motívumait és Kafka naplóját felhasználva) és Petya Karadzsova tervezte. Gregor bogárként olyan báb, amelyet több mozgató kelt életre, és egyikük, Ljubomir Zselev sajátos hangot is ad neki, megmutatva a bogárrá változott férfi keserűségét, a kommunikáció hiányát a hozzá közel állókkal, a magányosságát a családtagjai között, akiket bábként mozgó színészek jelenítettek

meg. Katya Petrova díjat kapott a feldolgozásért és rendezésért, Ljubomir Zselev a színpadi mozgásért, a mozgatásért és Gregor Samsa színészi megformálásáért, a zsűri pedig az előadásnak ítélte „a fontos és időszerű filozófiai téma innovatív színpadi adaptációjáért” járó különdíjat is. Az előadás kítűnő példája volt a mozgás, a mozgatás, a beszéd és hang megformálás harmóniájának.

Hasonló harmóniát figyelhettünk meg *Az ellopott Nap* című gyermekelőadásban, melyet a spliti Városi Bábszínház adott elő. Kornyej Csukovszkij⁴ motívumait felhasználva írta Tamara Kučinović és Matko Botić, rendezte Tamara Kučinović, egy fiatal horvát bábrendező, aki Szentpéterváron tanult bábrendezést. A díszletet és a bábokat tervezte Alena Pavlovics, egy fiatal orosz tervező, aki szintén Szentpéterváron végzett. A nyuszi és a medve a legjobb barátok, és megértik egymást anélkül, hogy túl sok szót kellene váltaniuk. Az összes többi

4 Kornyej Ivanovics Csukovszkij (1882–1959) orosz-szovjet író, költő, irodalomtörténész.

állat az erdőben szintén boldogan él, amíg a gonosz krokodil le nem nyeli a Napot. A valódi dráma kezd kibontakozni. A régi barátok felteszik maguknak a kérdést, mennyire ismerik egymás valójában, és vajon hajlandóak-e kitarítani egymás mellett a legnagyobb sötétségben, gyengeségben és a legijesztőbb félelemben. A krokodil érkezése összerombolja biztonságos kis világukat, feltárja a képmutatást, és próbára teszi a szeretetüket, odaadásukat és bátorságukat. Nagyon komoly téma, de olyan, amit minden gyerek megért, amit bizonyított a néma csend a nézőtéren. A bábok és a díszletek fából és más természetes anyagokból készültek, a zene a nézők szeme láttára született, a megszólalások rövidek, ritmikusak és egyszerűek voltak. A dráma leginkább a felszín alatt, a csendben volt érzékelhető, nem a szavak által. Alena Pavlovics díjat kapott a tervezésért.

Nagyon különleges előadás *A bábujjak világában*, melyet a ljubljani ZAPIK Bábszínház játszott (írta Igor Cvetko és Jelena Sitar, rendezte Jelena Sitar, tervezte Igor Cvetko, báb- és díszletkészítők Marjan Kunaver és Irena Rajh Kunaver). Egyesíti a hagyományt és a kortárs színházat, nagyszerű példája a kisgyermeknek szóló interaktív játéknak. A gyerekek népdalokat énekelnek különböző helyszíneken, az ujjak árnyékai között különböző alakzatok jönnek létre, és a kicsi ujjak a Nagy Színház függönyén varázslatosak. Az ujjak felfedeznek, cirógatnak, csiklandoznak, régi ujj-játékokat játszanak, és jól ismert tündérmeséket jelenítenek meg. Minden érzékszervet bevonnak: a hallást, a látást, a tapintást, a szaglást és az ízeletést. A gyerekek és a felnőttek is nagyon élvezték a produkciót, nem csoda, hogy a zsűri úgy döntött, különdíjat érdemelnek „művészi, oktató jellegű, interaktív előadás tervezése és megvalósítása” címen.

A zsűri szintén díjazta Žiga Lebart a bábtechnikáért a *Holnapi buli* című előadásban, melyet a ljubljani Bábszínház adott elő, továbbá négy bábjátékost a mozgatásért a *Nem félek* című előadásban a Branko Mihaljević Gyermekszínházától (Eszék, Horvátország). Egy félős kisfiúról, Tinről szól ez a nagyon szép gyerekelőadás, aki mindentől fél, de egy nap elhatározza, hogy bátor lesz, és átsétál egy nagy parkon, annak ellenére, hogy ott élnek a fekete düledt szemű szörnyek és a fogvicsorgató gyerekrabló. Megérti, hogy valójában ezek csak az ő fejében élnek. Dubravka Pađen Farkaš képeskönyve alapján írta és rendezte Ljudmila Fedorova, tervezte Dražen Jerabek. Egy képeskönyv más médiára való adaptálását a bábtechnikus Maria Klocheva kitűnően megoldotta.

A gyerekszűri díját és a legjobb előadásért járó Milan Čečuk⁵ nagydíjat a ljubljani Mini Színház nyerte el a *Hófehérke* című előadással. A cseh rendező, Marek Bečka és Zala Dobovšek szintén díjat kaptak az adaptációért és a dramaturgiáért. A bábokat és a díszletet Robert Smolik tervezte, az előadást pedig két tehetséges, képzett, elbűvölő színész és bábjátékos játszotta, Vesna Vončina és Jose, akik könnyedén és fantáziadúsán keltették életre a hagyományos drótos marionettet. A szerzők a Grimm tündérmese modern változatát alkották meg, de az alaptörténet változatlan. A történet egy sötét bányavárosban játszódik, ahol – a modern felszerelések segítségével – rámutatnak a gazdasági válságra és az ellenőrizetlen környezetszennyezésre is. De a gonosz mostoha, a varázstükrő, a csintalan, szerethető törpék és a megmentő szintén ott vannak ebben a szellemes, étellel teli, néha szarkasztikus, de hihetetlenül mulatságos előadásban.

Medgyesi Anna fordítása
A lábjegyzeteket írta Balogh Géza

5 Milan Čečuk (1925–1978) horvát író, bábjátékos, kritikus

Hófehérke. Rendező: Marek Bečka, Tervező: Robert Smolk; Mini Színház, Ljubljana

A bábujjak világában.
Rendező: Jelena Sitar,
Tervező: Igor Cvetko;
ZAPIK Bábszínház, Ljubljana

Szerelem P és Szenvedély B. Rendező: Monika Kováčová,
Tervező: Mikoláš Zik; Odivo Társulat, Besztercebánya

SPEECH AND MOVEMENT IN CONTEMPORARY PUPPET THEATER

Puppet festivals are one of the very best formats in which to see the latest trends in contemporary puppet theater. The 49th PIF (International Puppet Theater Festival) presented fine examples of the current relationship between movement, stage realization, and the use of text, music and sound effects in contemporary puppet theater. Sixteen troupes from ten countries performed in the official program and there were additional ensembles in the accompanying program. The grand prize and the children's jury prize was awarded to the Mini Theater of Zagreb for their superb performance of *Snow White*. But some other performances, such as that of the puppet theater from Kazakhstan, displayed a harmonious and seamless balance of animation, speech and sound. In their production, *Who Plaits Manes to the Horse*, the integration of live performers and puppets, speech and movement, music and singing was exemplary. The Sfumato ensemble from Sofia, Bulgaria, in their production, *The Samsa Family* also provided a superb example of harmony in movement, actuation, speech and sound.